

Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Szczecińskiego

Współczesne problemy bankowości i sektora finansów publicznych

Tom I

Redakcja naukowa

Ewa Kowalewska
Paweł Mańczyk

Szczecin 2015

Recenzenci:

Wojciech Bożek
Zenon Gorzała
Krystyna Nizioł
Katarzyna Święch – Kujawska

Redakcja naukowa:

Ewa Kowalewska
Paweł Mańczyk

Korekta językowa:

Ewa Kowalewska
Paweł Mańczyk

Projekt okładki i skład:

Paweł Mańczyk

ISBN 978-83-933087-7-4

Wydawca:

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Prawa i Administracji
ul. Narutowicza 17a
70-240 Szczecin

Publikacja współfinansowana przez

Druk:

volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Ks. Witolda 7-9
71-063 Szczecin

Spis treści

Słowo wstępne	7
---------------------	---

BEZPIECZEŃSTWO I RYZYKO DZIAŁALNOŚCI BANKOWEJ

KAMIL BURSKI

Planowane zmiany prawne w funkcjonowaniu banków spółdzielczych w ramach transpozycji pakietu CRR/CRD IV	11
---	----

MAŁGORZATA BUTRYMOWICZ

Spółeczna odpowiedzialność banków	27
---	----

MARTA CHORZĘPA – STAROSTA

Znaczenie soft law na rynku usług płatniczych.....	38
--	----

MATEUSZ CIEPŁUCHA

Marketing usług bankowych w zmieniającej się rzeczywistości społeczno-gospodarczej – ze szczególnym uwzględnieniem aktywności banków w social media	50
---	----

NATALIA DROZD

System bankowy w Polsce – wybrane problemy i wyzwania	62
---	----

DAWID GÓRECKI

Prawne i podatkowe problemy związane z saldem debetowym w rachunku bankowym	70
---	----

PIOTR GÓRECKI

Umowa przelewu wierzytelności banku na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego, a ochrona danych osobowych.....	87
--	----

PRZEMYSŁAW JADŁOWSKI

Bankowy tytuł egzekucyjny – wybrane problemy dogmatyczne i praktyczne	104
---	-----

EWA KOWALEWSKA, PAWEŁ MAŃCZYK

System bankowy w Wielkiej Brytanii oraz nadzór nad tym systemem 122

ŁUKASZ MAJER

Wpływ nowych regulacji ostrożnościowych (CRD IV) na sektor bankowy w Polsce..... 135

NATALIA MALINOWSKA

Banca d'Italia, czyli o bankowości centralnej we Włoszech..... 148

MARTA MUSIAŁ

Kredytowanie gospodarstw domowych jako istotny element efektywnego gospodarowania finansami osobistymi..... 154

NORBERT PIWOŃSKI

Prawo do odstąpienia od umowy na gruncie przepisów ustawy o kredycie konsumenckim 168

NATALIA PLUSKOTA

Faktoring w Polsce – stan obecny i prognoza na przyszłość..... 189

IZABELA STASIUK, PIOTR SYTA

Pieniądz elektroniczny – zarys zagadnienia..... 205

DANIEL STOLECKI

Ustanawianie zabezpieczeń na zdematerializowanych bankowych papierach wartościowych..... 217

MICHAŁ RAFAŁ WALCZAK

Problematyka normatywnego dookreślenia działalności zastrzeżonej dla podmiotów będących instytucjami kredytowymi w rozumieniu przepisów prawa Unii Europejskiej na gruncie prawa polskiego 233

RADEK RAFAŁ WASILEWSKI

Ochrona konkurencji i konsumentów na rynku usług bankowych w świetle orzecznictwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów..... 251

ZASADY GOSPODAROWANIA ŚRODKAMI PUBLICZNYMI

WOJCIECH BOŻEK

Depozyt u Ministra Finansów – stan obecny i przyszłe zmiany 265

ANNA DOBIJA

Audytor wewnętrzny i jego rola w zarządzaniu jednostką sektora finansów publicznych 280

ADRIANNA JERZYK

Gwarancje udzielane w imieniu i na rachunek Skarbu Państwa 290

MIŁOSZ KŁOSOWIAK

Opodatkowanie samorządowych zakładów budżetowych 301

MATEUSZ KOPERA

Budżet zadaniowy w zarządzaniu finansami jednostek budżetowych 318

PAWEŁ KUPCZAK

Problematyka państwowych funduszy celowych jako jednostek sektora finansów publicznych..... 343

MATEUSZ LANGER

Dualny tryb postępowania naprawczego jako przejaw odpowiedzialności państwa za niewypłacalność jednostek samorządu terytorialnego..... 360

PAWEŁ LENIO

Wysokość dotacji z budżetu gminy dla niepublicznych przedszkoli na podstawie ustawy o systemie oświaty 371

ADRIANNA OGOŃSKA

Nieświadomość oraz niepoczytalność jako okoliczności wyłączające odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych 386

KRYSTIAN SZPOTAŃSKI

Obecne problemy prakseologicznego aspektu funkcjonowania kontroli zarządczej..... 405

BARTOSZ WILK

Jawność wynagrodzeń w sferze publicznej jako realizacja zasady jawności finansów publicznych..... 425

MICHAŁ WOJNA

Status jednostki budżetowej jako podatnika podatku od towarów i usług 443

DOMINIKA WRÓBLEWSKA

Kryteria dokonywania wydatków publicznych warunkujące zachowanie dyscypliny w rozdysponowywaniu środków publicznych 453

EWELINA ŻUK

Audyt wewnętrzny i kontrola zarządcza jako istotne elementy nowego zarządzania w administracji publicznej..... 469

Wykaz wybranej literatury 481

Wykaz wybranych aktów prawnych 497

Wykaz wybranych dyrektyw i zaleceń..... 503

Wykaz wybranych innych źródeł 505

Ewa Kowalewska, Paweł Mańczyk

**System bankowy w Wielkiej Brytanii
oraz nadzór nad tym systemem**

Streszczenie

System bankowy w Zjednoczonym Królestwie tworzą Bank Anglii oraz banki prywatne. Bank Anglii jest centralnym bankiem Wielkiej Brytanii, w pełni niezależnym od innych władz brytyjskich. Banki prywatne natomiast to komercyjne instytucje o zróżnicowanym profilu działalności finansowej. Niniejsze opracowanie opisuje zmieniającą się rolę Banku Anglii w czasie funkcjonowania, strukturę bankowości komercyjnej oraz nadzoru nad nią.

Słowa kluczowe: system bankowy, nadzór, bank centralny.

Wprowadzenie

Wielka Brytania – Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) to unitarne państwo wyspiarskie położone w Europie Zachodniej. W jego skład wchodzi Anglia, Walia i Szkocja – położone na wyspie Wielka Brytania oraz Irlandia Północna leżąca w północnej części wyspy Irlandia. Ponadto Wielka Brytania posiada kilkanaście terytoriów zależnych, niewchodzących w skład Zjednoczonego Królestwa. Jest krajem rozwiniętym, stanowi szóstą gospodarkę świata według PKB nominalnego.

Zjednoczone Królestwo jest monarchią parlamentarną z rządem odpowiedzialnym przed parlamentem. System prawny Wielkiej Brytanii dzieli się na prawo stanowione oraz prawo precedensowe. Ponadto w Wielkiej Brytanii nie ma konstytucji (ustawy zasadniczej) w znaczeniu formalnym (tj. w formie aktu prawnego o najwyższej mocy obowiązującej). O ustroju omawianego państwa stanowi ogół norm i zasad dotyczących sprawowania władzy. Jest to państwo o gospodarce rynkowej, czwartej co do wielkości w Europie. W ciągu ostatnich lat rząd brytyjski dokonał prywatyzacji wielu przedsiębiorstw państwowych. Działalność bankowa

stanowi ważny, choć nie najważniejszy, o czym będzie jeszcze mowa, sektor usług finansowych świadczonych na terenie Wielkiej Brytanii²²².

System bankowy w Wielkiej Brytanii

Uwarunkowania historyczne wpłynęły w sposób znaczący na rozwój brytyjskiego systemu bankowego. Rozwój bankowości w Wielkiej Brytanii nastąpił na przełomie XVII i XVIII wieku. Rewolucja przemysłowa, która miała wówczas swój najbardziej dynamiczny przebieg, spowodowała wzrost zapotrzebowania na usługi bankowe i doprowadziła do powstania pierwszych banków prywatnych²²³. Należy zwrócić uwagę, że charakterystycznym elementem brytyjskiego systemu bankowego jest obecność silnie rozwiniętego sektora towarzystw budowlanych, które ulegały przekształceniu w banki detaliczne²²⁴.

Brytyjski system bankowy znacznie różni się od systemów bankowych innych państw europejskich. W wysoko rozwiniętym sektorze finansowym banki odgrywają stosunkowo małą rolę. Analizując system bankowy Wielkiej Brytanii należy wyróżnić w nim bankowość detaliczną (retail banking) oraz bankowość hurtową (wholesale banking).

W ramach bankowości detalicznej banki świadczą pełen zakres usług, który obejmuje m.in. przyjmowanie wkładów bieżących i terminowych, udzielanie kredytów, czy dokonywanie rozliczeń pieniężnych. Odbiorcami tych usług są zarówno osoby fizyczne, jak i przedsiębiorstwa (przede wszystkim małe i średnie, które w gospodarce brytyjskiej odgrywają zasadniczą rolę).

Bankowość hurtowa, w ramach której funkcjonują banki kupieckie, opiera się natomiast na przyjmowaniu depozytów i lokowaniu ich w instrumenty rynku pieniężnego i duże kredyty²²⁵ oraz pełnej obsłudze

²²² A. Borcuch, System bankowy Wielkiej Brytanii, (w:) S. Flejterski, K. Solarz (red.), Systemy bankowe krajów G – 20, Szczecin 2012, s. 436-437.

²²³ E. Łosiewicz, Przegląd systemów bankowych w wybranych krajach UE, (w:) A. Gospodarowicz (red.), Banki w Unii Europejskiej, Poznań – Wrocław 2004 r., s. 57.

²²⁴ E. Zawadzki, Kasy mieszkaniowe na świecie. Zasady funkcjonowania, podstawy prawne i powszechność zjawisk, Kancelaria Sejmu. Biuro studiów i ekspertyz, Informacja 1996, nr 412, s. 2.

²²⁵ R. Rumiński, Banki i systemy bankowe, (w:) S. Flejterski, B. Świecka (red.), Elementy finansów i bankowości, Warszawa 2006, s. 152.

finansowej dużych przedsiębiorstw (w szczególności doradztwo w dziedzinie zarządzania finansami, a także udział w przeprowadzaniu fuzji i przejęć firm)²²⁶.

W Wielkiej Brytanii funkcjonują również banki rozliczeniowe, które decydują o nowoczesności i efektywności systemu płatniczego, banki z rozwiniętym pionem bankowości detalicznej, często w powiązaniu z usługami ubezpieczeniowymi, pionem korporacyjnym, powiązany z emisją akcji i obligacji przedsiębiorstw, pionem inwestycyjnym, z działalnością typu asset management oraz doradztwem finansowym. Inną cechą bankowości brytyjskiej jest znaczny zakres ponadnarodowej działalności bankowej oraz tendencja rozwoju organizacyjnego tych banków w kierunku struktur holdingowych²²⁷.

Bankowość centralna

Bank Anglii (Bank of England) został utworzony w 1694 r. w następstwie przemian, które nastąpiły po Rewolucji Angielskiej (1688 – 1689). Pomimo tego, że bank ten powstał aż 26 lat później niż pierwszy w historii bankowości Bank Szwecji, to przyjęło się określać go mianem pioniera bankowości centralnej²²⁸.

Początkowo centralny Bank Anglii rozwijał się w ścisłej współpracy z rządem. Około $\frac{3}{4}$ operacji banku stanowiły wykonywane na rzecz rządu. Jednym z najważniejszych zadań w pierwszym okresie działalności Banku Anglii było zarządzanie długiem państwa. W kolejnych latach, wraz z rozwojem bankowości centralnej, działalność Banku Anglii rozszerzyła się na sferę komercyjną, przede wszystkim w zakresie handlu i przemysłu²²⁹. Stopniowo Bank Anglii zaczynał pełnić funkcje charakterystyczne dla banków centralnych, głównie w sferze emisji pieniądza. W zakresie działalności dewizowej Bank Anglii od 1931 r. został pozbawiony praw utrzymywania rezerwy walutowej. Wówczas to rezerwy dewiz i złota zostały przekazane przez Bank Anglii do Ministerstwa Skarbu.

²²⁶ Materiał źródłowy strony internetowej: www.systemy-bankowe.cba.pl/system-bankowy-wielkiej-brytanii.html (dostęp: 07.11.2014 r.).

²²⁷ W. Baka, System bankowy Wielkiej Brytanii, „Prawo Bankowe” 2003, nr 7/8, s. 70.

²²⁸ W. Baka, Bankowość europejska, Warszawa 2005, s. 189.

²²⁹ Tamże, s. 61.

W kompetencji Banku Anglii pozostawiono jednak zarządzanie tymi rezerwami^{230 231}.

Geneza bankowości centralnej w Wielkiej Brytanii stała się przyczyną wielu rozważań świata nauki na temat roli i zadań banku centralnego. Początek XIX wieku to ścieranie się dwóch nurtów. Jeden reprezentowała szkoła obiegu pieniężnego, drugi nurt natomiast to szkoła bankowa. Pierwsza, która była prekursorem dzisiejszych monetarystów, wskazywała, że stabilizację wartości pieniądza można zapewnić tylko przez ściśle powiązanie wielkości emisji z bankowymi zasobami złota. Szkoła bankowa natomiast, jako prekursor keynesistów, głosiła, że stabilność pieniądza zależy od wszystkich pasywów banku, a nie tylko od zasobów złota²³².

Przełomowym momentem w rozwoju bankowości centralnej w Wielkiej Brytanii było wejście w życie ustawy bankowej z 1844 r., która podzieliła Bank Anglii na dwa departamenty, tj. emisyjny i bankowy. Departament emisyjny w swoich zadaniach skupiał się na wymienialności emitowanego pieniądza na złoto. Departament bankowy natomiast pełnił analogiczne funkcje, ale w odniesieniu do banków komercyjnych²³³. Ustawa ta przyznała Bankowi Anglii monopol na emisję banknotów. Od tego momentu Bank Anglii stał się bankiem banków oraz pożyczkodawcą ostatniej instancji dla całego systemu bankowego.

W następnych latach działalność Banku Anglii w zakresie usług komercyjnych była ograniczana, aż wreszcie na mocy ustawy z 1946 r. bank ten stał się własnością publiczną. Bank Anglii stał się organem doradczym Ministerstwa Skarbu oraz podmiotem zarządzającym długiem państwa. Jego współpraca z rządem została ograniczona przede wszystkim do zwalczania bezrobocia. Jednakże obok podstawowego celu, tj. osiągnięcia pełnego

²³⁰ L. Oręziak, Bank Anglii jako bank centralny Wielkiej Brytanii. Bankowość centralna od A do Z, „Bank i Kredyt” 2006, nr 8, s. 3.

²³¹ Materiał źródłowy strony internetowej: www.bankofengland.co.uk/about/Pages/history/default.aspx#3 (dostęp: 07.11.2014 r.).

²³² K. Matthews, J. Thompson, *Ekonomika bankowości*, Warszawa 2007, s. 239.

²³³ Tamże, s. 239.

zatrudnienia Bank Anglii dążył do realizacji drugiego celu, którym było utrzymanie stałego kursu funta w stosunku do dolara amerykańskiego²³⁴.

Załamanie systemu sztywnych kursów walutowych w początkowych latach 70-tych XX wieku, skutkowało wzmocnieniem relacji pomiędzy rządem a Bankiem Anglii. Sytuację tę zmieniła dopiero ustawa o Banku Anglii z 1998 r. (The Bank of England Act)²³⁵, która przyznała bankowi centralnemu niezależność operacyjną w realizacji celu inflacyjnego ustalanego przez rząd²³⁶. Bank Anglii otrzymał prawo do samodzielnego kształtowania instrumentów polityki pieniężnej.

Do pozostałych aktów prawnych, które kształtują system bankowy Wielkiej Brytanii zalicza się: ustawę Prawo bankowe z 1987 r. – The Banking Act, ustawę o towarzystwach budowlanych z 1986 r. – Building Societies Act oraz ustawę o usługach i rynkach finansowych z 2000 r. – Financial Services and Markets Act.

Struktura organizacyjna Banku Anglii przedstawia się następująco: Trybunał Dyrektorów (The Court of Directors)²³⁷ oraz Komitet Polityki Pieniężnej (Monetary Policy Committee). Trybunał Dyrektorów składa się z gubernatora Banku Anglii, dwóch wicegubernatorów oraz z 16 dyrektorów, którzy tworzą Komitet Dyrektorów Niewykonawczych (The Committee of Non-executive Directors, określane w skrócie jako NedCo). Gubernatorzy są mianowani przez Królową na pięcioletnią kadencję, natomiast dyrektorzy na trzyletnią, przy czym co rok wymienia się czterech członków. W skład Komitetu Polityki Pieniężnej wchodzi gubernator Banku Anglii jako przewodniczący oraz dwóch wicegubernatorów i 6 członków, czterech z nich powołuje Minister Skarbu, a dwóch gubernator spośród kadry kierowniczej banku. Poza tym w Banku Anglii działa także Komitet Audytu (Audit Committee) i Komitet Polityki Ryzyka (Risk Policy Committee).

Zadania Trybunału Dyrektorów skupiają się na prowadzeniu wszystkich bieżących spraw banku, a także ustalaniu celów tej instytucji

²³⁴ Cel kursowy, jaki starała się wtedy realizować Wielka Brytania był określony przez reguły systemu z Bretton Woods.

²³⁵ Bank of England Act 1998, Chapter 11, materiał źródłowy strony internetowej: <http://www.bankofengland.co.uk/aboutt/legislation/1998act.pdf> (dostęp: 30.10.2014 r.).

²³⁶ K. Matthews, J. Thompson, *Ekonomika...*, s. 240.

²³⁷ W literaturze nazywany też Komisją Dyrektorów.

oraz strategii ich realizacji. Należy zwrócić uwagę na to, że za prowadzenie polityki pieniężnej odpowiedzialny jest Komitet Polityki Pieniężnej (zwany dalej Komitetem). Jest on zobowiązany przede wszystkim do ustalania wysokości stóp procentowych. W pracach Komitetu uczestniczy obserwator rządowy. Odpowiedzialność Komitetu przed Parlamentem przejawia się w wystąpieniach kandydatów do Komitetu przed Komisją do spraw polityki pieniężnej Banku Anglii w Izbie Lordów²³⁸. Działalność Komitetu podlega kontroli i ocenie dokonywanej przez instytucję zewnętrzną. Posiedzenia Komitetu odbywają się przynajmniej raz w miesiącu, przy czym bierze w nich udział także przedstawiciel Ministerstwa Skarbu, który może zabierać głos, jednak nie uczestniczy w podejmowaniu decyzji. Decyzje zapadają w wyniku głosowania wszystkich członków Komitetu obecnych na posiedzeniu, a kworum wynosi 6 osób. W sytuacji, gdy za daną decyzją opowie się taka sama liczba osób, jak przeciw tej decyzji, osoba przewodnicząca posiedzeniu powinna ogłosić drugie głosowanie²³⁹.

Komitet Polityki Pieniężnej jest zobligowany do publikowania, co kwartał „Raportu o inflacji” (“Inflation Report”), w którym prezentowana jest ocena sytuacji ekonomicznej i pieniężnej kraju oraz przewidywania Komitetu dotyczące inflacji i produkcji²⁴⁰.

NedCo – Komitet Dyrektorów Niewykonawczych składa się z tzw. Dyrektorów Niewykonawczych. Przewodniczącym jest osoba nominowana przez Kanclerza Skarbu. Zadaniem tego organu jest nadzór nad realizacją przez Bank Anglii nałożonych na niego obowiązków. Komitet Dyrektorów Niewykonawczych dokonuje przeglądu procedur stosowanych przez Komitet Polityki Pieniężnej. Przede wszystkim zwraca uwagę na to, czy Komitet pozyskał odpowiednie informacje niezbędne do kształtowania polityki pieniężnej. Współpracuje także z Komitetem Audytu oraz Komitetem Polityki Ryzyka. Jest także odpowiedzialny za sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem kontroli wewnętrznej w Banku Anglii. Ponadto uczestniczy w określaniu wynagrodzenia Prezesa i Wiceprezesów.

²³⁸ J. Borowiec, M. Kowalska, Polityka pieniężna – doświadczenia Stanów Zjednoczonych, strefy euro oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, (w:) M. Klamut (red.), Polityka ekonomiczna. Współczesne wyzwania, Warszawa 2007, s. 63.

²³⁹ L. Oręziak, Bank..., s. 7.

²⁴⁰ Tamże, s. 7.

Ustawa o Banku Anglii nakłada na tę instytucję obowiązek przekazania Kanclerzowi Skarbu, na koniec każdego roku finansowego, raportu rocznego dotyczącego działalności Banku w danym roku²⁴¹. Kopia tego raportu trafia w dalszej kolejności do Parlamentu.

Działalność Banku Anglii prowadzona jest w ramach czterech pionów: Polityka Pieniężna, Rynki, Administracja Centralna, Usługi Bankowe oraz Stabilność Finansowa. Na terenie Wielkiej Brytanii działa 12 regionalnych agencji²⁴². Bank Anglii realizuje swoje zadania w ramach sześciu podstawowych funkcji, do których należą:

- 1) funkcja emisyjna;
- 2) funkcja sterowania polityką pieniężną;
- 3) funkcja banku państwa;
- 4) funkcja banku banków;
- 5) funkcja doradcza;
- 6) funkcja współpracy międzynarodowej i współpracy z Unią Europejską.

Wśród wyżej wymienionych funkcji bez wątpienia dominującą rolę pełni funkcja monetarna, zarządzanie długiem państwa oraz nadzór nad stabilnością systemu finansowego państwa.

Cel inflacyjny, który realizuje Bank Anglii, jest wyznaczany przez rząd. W zakresie sposobów i narzędzi realizacji polityki pieniężnej Bank Anglii jest niezależny, ma nieograniczoną samodzielność decyzyjną. W zakresie realizacji instrumentów wykorzystywanych w polityce pieniężnej w Anglii istotne zmiany dokonane zostały w 2004 r., gdy Minister Skarbu Wielkiej Brytanii podjął decyzję, że Bank Anglii będzie posługiwał się takim wskaźnikiem, jaki m.in. wykorzystywany jest przez Europejski Bank Centralny. Bank Anglii opracował specjalny model ekonometryczny do projekcji kwartalnych wskaźników gospodarczych i finansowych²⁴³.

²⁴¹ Tamże, s. 8.

²⁴² T. Ciszak, A. Górka, B. Otachel, M. Siemaszko, R. Żak, M. Żogała, Europejski System Banków Centralnych, NBP, Warszawa 2004, s. 52.

²⁴³ J. Borowiec, M. Kowalska, Polityka pieniężna – doświadczenia Stanów Zjednoczonych, strefy euro oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, (w:) M. Klamut (red.), Polityka ekonomiczna. Współczesne wyzwania, Warszawa 2007, s. 64-65.

Odpowiedzialność za politykę pieniężną i stabilność finansową

Z dniem 1 czerwca 2009 r. Bank Anglii zyskał statutowy obowiązek przyczyniania się do ochrony i wzmocnienia systemu finansowego. Zadaniem Banku Anglii jest obecnie zapewnienie stabilności monetarnej oraz przyczynianie się do utrzymania stabilności finansowej²⁴⁴. W tym celu w strukturach banku powołany został Komitet Stabilności Finansowej. Działania banku centralnego Anglii obejmują ocenę ryzyka, podejmowanie działań służących jego redukcji, wywiad rynkowy, nadzór nad systemem płatniczym, operacje bankowe i rynkowe²⁴⁵.

Odpowiedzialność za stabilność systemu finansowego w Wielkiej Brytanii została uregulowana w sposób specyficzny. Obowiązuje porozumienie, zwane Memorandum of Understanding, które zobowiązuje do odpowiedzialności poszczególne instytucje, tj. Ministerstwo Finansów i Gospodarki, Bank Anglii oraz instytucję odpowiedzialną za usługi finansowe²⁴⁶.

Cel działalności Banku Anglii został określony w sposób analogiczny jak Narodowego Banku Polskiego. W podobny sposób cel ten został określony dla Europejskiego Systemu Banków Centralnych (zwanego dalej: ESBC). W art. 127 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²⁴⁷ stwierdza się, że głównym celem ESBC jest utrzymanie stabilności cen. Bez uszczerbku dla celu stabilności cen ESBC wspiera ogólną politykę gospodarczą we Wspólnocie, mając na względzie przyczynianie się do osiągnięcia celów Wspólnoty ustanowionych w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej²⁴⁸. ESBC może zatem wspierać wzrost gospodarczy tylko

²⁴⁴ The Banks core purposes, Bank of England, Annual Report 2010, s. 1. Materiał źródłowy strony internetowej: <http://www.bankofengland.co.uk/publications/annualreport/2010/corepurposes2010.pdf> (dostęp: 20.11.2014 r.).

²⁴⁵ Materiał źródłowy strony internetowej: <http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/index.htm> (dostęp: 20.11.2014 r.).

²⁴⁶ Memorandum of Understanding between HM Treasury, the Bank of England and the Financial Services Authority, materiał źródłowy strony internetowej: <http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/mou.pdf> (dostęp: 30.11.2014 r.).

²⁴⁷ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – wersja skonsolidowana z dnia 26 października 2012 r., Dz.Urz.UE z 2012 r. C 326/01

²⁴⁸ Traktatu o Unii Europejskiej - wersja skonsolidowana z dnia 26 listopada 2012 r., Dz.Urz. UE 2012 C 326/01.

wtedy, gdy nie koliduje to z polityką nastawioną na utrzymanie stabilności cen. W ten sposób wyraźny priorytet ma zwalczanie inflacji i deflacji.

Celem działalności Banku Anglii jest zatem dbałość o stabilność cen oraz z uwzględnieniem tego celu – wspieranie polityki gospodarczej rządu, w tym dotyczącego wzrostu gospodarczego i zatrudnienia²⁴⁹. Tak skonstruowany cel wyraża tendencję ogólnoeuropejską i dbałość o system gospodarczy i stabilność w ujęciu globalnym. Ujęcie celu Banku Anglii w podobny sposób jak w ESBC można uznać za pewien skutek podobieństwa europejskich XX-wiecznych doświadczeń z inflacją²⁵⁰.

Należy zauważyć, że w przeszłości często pojawiał się konflikt pomiędzy funkcją emisyjną Banku Anglii, a funkcją banku państwa, która rozumiana była głównie jako zarządzanie długiem państwa. Konieczność sprzedaży wielkiej ilości rządowych papierów dłużnych wywoływała potrzebę stosowania przez bank stosunkowo stabilnych stóp procentowych w celu zmniejszenia niepewności co do przyszłych cen tych walorów²⁵¹. Bank centralny, jako instytucja nadzorująca banki, powinien być nastawiony na utrzymanie zaufania publicznego do systemu bankowego, aby chronić go przed upadłością.

W 1997 r. Bank Anglii został zwolniony z obowiązku sprzedaży papierów rządowych, przekazując to zadanie Ministerstwu Skarbu. Przełomowym rozwiązaniem okazało się także powołanie w 1998 r. nowej instytucji sprawującej nadzór, tj. Urzędu Usług Finansowych (Financial Services Authority – FSA). W ten sposób zlikwidowany został występujący uprzednio realny konflikt interesów, niekorzystnie wpływający na swobodę działania banku centralnego. Bank Anglii uzyskał możliwość kształtowania stóp procentowych tylko zgodnie z wymogami wynikającymi z realizowanego celu polityki pieniężnej²⁵².

Specyficzną cechą Banku Anglii, odróżniającą go od innych banków centralnych, jest jego współpraca z tzw. bankami rozliczeniowymi (settlement banks) w zakresie rozliczeń z bankami działającymi na rynku. Banki rozliczeniowe mają otwarte rachunki w Banku Anglii. Bank ten prowadzi wprawdzie rachunki także niektórych innych banków komercyjnych, ale większość banków działających w Wielkiej Brytanii ma

²⁴⁹ Bank of England, Act 1998, Ch 11, Part II, Sec 11.

²⁵⁰ L. Oręziak, *Bank...*, s. 10.

²⁵¹ Tamże, s. 5.

²⁵² L. Oręziak, *Bank...*, s. 5.

otwarte rachunki w bankach rozliczeniowych, a nie bezpośrednio w banku centralnym²⁵³.

Działania Banku Anglii podejmowane w odpowiedzi na kryzys

Bank Anglii w ciągu trzech miesięcy od sierpnia 2008 r. zwiększył podaż pieniądza na rynku, zwiększając sumę bilansów ze 100 mld do 300 mld funtów (£, GBP). Bank Anglii, podobnie jak inne banki centralne, przy użyciu różnych instrumentów stara się zasilać system bankowy w krótkoterminową płynność²⁵⁴. W odpowiedzi na kryzys finansowy na rynkach europejskich Bank Anglii postanowił przeprowadzić m.in.²⁵⁵: redukcję stopy procentowej, poszerzenie puli aktywów będących zabezpieczeniem w transakcjach z bankiem centralnym, zwiększyć płynność walutową. Ponadto stworzył możliwość zakupu obligacji skarbowych przy szerokiej puli akceptowalnych zabezpieczeń. Działania Banku Anglii oparte zostały na polityce quantitative easing, której celem było zwiększenie podaży pieniądza w systemie finansowym²⁵⁶.

Rola Banku Anglii w zakresie nadzoru nad systemem bankowym

Po II wojnie światowej do zadań Banku Anglii należało sprawowanie nadzoru nad bankami. Pierwszym sygnałem do zmian w tym zakresie był upadek w latach 90-tych dwóch wielkich banków: BCCI i Barings i narażenie się przez Bank Anglii na proces sądowy. Likwidatorzy BCCI oskarżyli Bank Anglii o nadużycie władzy. Proces ten zakończył się pomyślnie dla Banku Anglii, ale bez wątplenia był wyraźnym początkiem zmian w zakresie nadzoru nad bankami²⁵⁷.

²⁵³ Tamże, s. 19.

²⁵⁴ J. Trembińska, Działania podejmowane przez banki centralne w kontekście kryzysu finansowego, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług” nr 43, Nr 569/2009, s. 361.

²⁵⁵ J. Pruski, Działalność antykryzysowa banków centralnych, „Zeszyty BRE Bank – CASE”, Warszawa 2009, s. 22.

²⁵⁶ J. Trembińska, Działania podejmowane przez banki centralne ..., s. 362.

²⁵⁷ Rok po upadku banku BCCI, w lipcu 1992 r., w ramach Komitetu Bazylejskiego zostało zawarte porozumienie o ujednoczeniu zasad nadzoru nad bankami działającymi na skalę międzynarodową. Na mocy tego porozumienia banki takie podlegają nadzorowi ze strony władz kraju macierzystego (kraju głównej siedziby banku). Władze nadzorcze innych krajów mogą natomiast ograniczyć

Zmiany w zakresie funkcjonalnym dotyczące organizacji nadzoru zaczęły obowiązywać w Wielkiej Brytanii od 1997 r. Od tego momentu Bank Anglii ponosił odpowiedzialność za stabilność całego systemu finansowego Wielkiej Brytanii, ale nadzór nad poszczególnymi bankami oraz innymi instytucjami finansowymi, w tym także nad Giełdą Papierów Wartościowych w Londynie (London Stock Exchange), sprawował Urząd ds. Usług Finansowych (Financial Services Authority – FSA). Podział kompetencji uzgodniony w październiku 1997 r. między Bankiem Anglii, Ministerstwem Skarbu oraz Urzędem ds. Usług Finansowych w zakresie nadzoru nad instytucjami finansowymi został określony w Memorandum (Memorandum of Understanding). Na podstawie przyjętego podziału Bank Anglii miał przyczyniać się do utrzymywania stabilności systemu finansowego poprzez²⁵⁸:

- 1) zapewnienie stabilności systemu pieniężnego w ramach prowadzonej przez siebie polityki pieniężnej,
- 2) systematyczne nadzorowanie infrastruktury systemu finansowego kraju, w szczególności systemu płatniczego,
- 3) systematyczne monitorowanie całego systemu finansowego poprzez uczestnictwo w rynku oraz w systemie płatniczym,
- 4) podejmowanie w wyjątkowych sytuacjach oficjalnych operacji finansowych.

Powyższy podział kompetencji obowiązywał w Wielkiej Brytanii do 2013 r. Bank Anglii ponosił odpowiedzialność za stabilność całego systemu finansowego Wielkiej Brytanii, a nadzór nad bankami oraz innymi instytucjami finansowymi sprawował Urząd ds. Usług Finansowych (FSA). Pewną odpowiedzialność ponosiło także Ministerstwo Skarbu.

Restrukturyzacja, jaka dokonała się w Wielkiej Brytanii w 2013 r., była następstwem kryzysu finansowego, który zmusił rząd do ratowania

operacje danego banku na swym terytorium, jeśli uznają, że nie podlega on skutecznemu nadzorowi. Z punktu widzenia krajów Unii Europejskiej podstawowe znaczenie miało zaakceptowanie 29 czerwca 1995 r. przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej dyrektywy 95/26/WE w sprawie wzmocnienia nadzoru ostrożnościowego (tzw. dyrektywa „post-BCCI”) – podano za L. Oręziak, Bnak..., s. 30.

²⁵⁸ A. Matysek – Jędrzych, Odpowiedzialność i przejrzystość banku centralnego w działalności na rzecz stabilności finansowej, „Materiały i Studia” 2014, nr 303, s. 54.

wielu banków. Od 2 kwietnia 2013 r. obowiązuje w Wielkiej Brytanii nowy system nadzoru finansowego.

Obecnie Bank Anglii ma prawo wykonywania bezpośredniego nadzoru nad systemem bankowym, ale jedynie poprzez Financial Policy Committee (FPC), który ustala zasady dla Prudential Regulation Authority (PRA) – jako części Banku Anglii, sprawującego nadzór nad sytuacją finansową i stabilnością firm świadczących usługi finansowe.

Ponadto wyodrębniony został Financial Conduct Authority (FCA), jako organ odpowiedzialny za ochronę konsumenta. Z regulacji dotyczących funkcjonowania FCA wynika, że o rejestrację w FCA powinny ubiegać się podmioty świadczące usługi w zakresie m.in.: bankowości, spółdzielni finansowych, ubezpieczeń, pośrednictwa w handlu detalicznym, pośrednictwa w udzielaniu kredytu konsumenckiego, świadczenia usług depozytowych. Podobnie jak KNF w Polsce, FCA finansowany jest z wpłat podmiotów nadzorowanych, przy czym wpłaty tych podmiotów uzależnione są od rodzaju wykonywanej działalności.

Restrukturyzacja systemu nadzorczego w Wielkiej Brytanii zwiększyła rolę Banku Anglii, jako instytucji wszechstronnie i wielopłaszczyznowo odpowiedzialnej za prawidłowe funkcjonowanie systemu finansowego. W skład FPC i PRA wchodzi osoby zarządzające bankiem Anglii.

Należy jednak podkreślić, że obok FCA w Wielkiej Brytanii funkcjonują także inne organy, odpowiedzialne za nadzór, tj.: HMCR (główny urząd podatkowy), Gambling Commission, Departament Innowacyjności, Ministerstwo Przedsiębiorczości, Handlu i Inwestycji w Irlandii Północnej. Ponadto niektóre wyznaczone organizacje zawodowe również mogą podejmować działania jako organy nadzorcze. Do tej grupy zaliczyć można: Stowarzyszenie Techników Rachunkowości, Stowarzyszenie Międzynarodowych Księgowych, Instytut Buchalterów Certyfikowanych, Instytut Biegłych Księgowych w Anglii i Walii, Instytut Biegłych Księgowych w Irlandii, Instytut Biegłych Księgowych w Szkocji, Instytut Księgowych Finansowych, Law Society, Wydział Rzeczników. Bez wątplenia w systemie tym na uwagę zasługuje HMCR, który jest odpowiedzialny za pobór podatków bezpośrednich i zarządzanie nimi oraz pobór składek na ubezpieczenia społeczne, ustalanie świadczeń dla dzieci i pomoc państwa w tym zakresie, ponadto rejestrację przedsiębiorców

świadczących usługi na rynku finansowym oraz przestrzeganie zasad wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Spektrum oddziaływania HMCR jest zatem bardzo szerokie.

Podsumowanie

Spośród banków centralnych funkcjonujących w krajach wysoko rozwiniętych Bank Centralny Wielkiej Brytanii wyróżnia się specyficzną pozycją w systemie władzy. Ma on bogate doświadczenie w regulowaniu systemu finansowego. Od 1997 r. posiada niezależność operacyjną, dzięki czemu zwiększyły się jego wpływy na podejmowanie decyzji z sprawach polityki pieniężnej.

Od dłuższego czasu, dobra sytuacja brytyjskiej gospodarki nasuwa pytanie o perspektywy wejścia Wielkiej Brytanii do strefy euro. Państwo to obok Danii ma prawo wyboru czy przyjmie wspólną, czy też nie (klauzula opt – out). Powołując się na przyczyny o charakterze ekonomicznym Wielka Brytania pozostaje nadal poza strefą euro. Jednakże kwestia przyjęcia euro przez Wielką Brytanię pozostaje tematem aktualnym²⁵⁹.

BANKING SYSTEM IN GREAT BRITAIN AND SUPERVISION OF IT

Summary

Bank of England and private banks create a banking system in the United Kingdom. Bank of England is a central bank of Great Britain and is fully independent from other British authorities. Whereas private banks are commercial institutions with varied financial activity profile. This paper describes a changing role of Bank of England, structure of a commercial banking and a supervision of it.

Keywords: banking system, supervision, the central bank.

²⁵⁹ L. Oręziak, Bank..., s. 27.